

“LAINO” ETA “IZAR”

OIALA

(IPUIN ANTZEZGARRIA)

ANTZEZTOKIA: Landa. Ilunabarra.

LEHENENGO IKUSGAIA (linterna-plaka): ortzian izar eder bat, azpian hodei gorritzat duela.

IPURTARGIAK: Hor-hemenka, inguruko sasi-larretan.

NEXKA-MUTIKO TALDEA: zapia jasotzerakoan, margo-izpi ahulez erdi argitu eta nabarmenduak, zortzi bat nexka eta beste hainbeste mutiko, artzain eta artzain-andre jantzian.

ORKESTAZ ETA ABESTIZ: zapia jasotzeaz bat orkestak laguntzen diela ekin bekiote neska-mutikoei "Artizarra zeruan" abesteari:

Neska-mutiko taldeak.- Artizarra zeruan
agertzen denean,
ipurtargia ere,
izar da lurrean.
O, zein eder, goikoa
bagenu mendean:
hodei gorritzat horretan
bilgenezakean!..!
Ipurtargia har dezagun, (Bi aldiz.)
besterik ezean.

ORKESTA HUTSAK jarrai beki.

DANTZA-ANTXEAN hurbil bitez nexka-mutikoak inguru sasietara.

IPURTARGIAK ATZITUZ betoz berriro erdira, eresiaren ariora argiok darabilzkitelarik

. II

ORTOTS LARRIA (acordes-trueno), orkestak.

ARGITU BEDI ANTZEZTOKIA, tximistaz bezala, bat batean.

MAITAGARRI BAT ager bedi, atzetik, bekokian izar urdina duela. Betor aurrera, txikiek, agurka, bide-eginez, eskuargiak luzatzen dizkiotela.

Maitagarriak- . Gabon, maiteok. Zuen hots gozo horrek erakarri nau basotik. Harrigarria! Gaur den egunean, euskal-kanta zaharrik dakiten umeak!... Nortzuk zaitzuet, ba, aingeru eder horiek?

Mutiko batek .- (Aldamenekoa ukalondoaz jotzen duela.)-Esaioz hik.

Beste mutiko batek.- (Lehengoari.)- Hi ni baino haundiagoa haiz!

Nexka batek.- (Aldamenekoari.)- Hau ez dun herrikoa...

Beste nexka batek.- Enee, ez! Horrelako andre apainik!...

Maitagarriak.- Ez zarete ausartzen? Ez beldur izan. Maitagarri bat nauzue: ez dizuet ezer txarrik egingo... Ea! Hik, txikien horrek, esango didak: nortzuk zarete?

Guziek.- (Barre-purrustaka.)- Eneee! Pottoloo!!

Pottolok.- (Urrats bat aurrera.)- Andrea: euskaldun jatorren haurrak gaituzu. Hargatik dakigu euskaraz; hargatik ere, euskal kanta eder askoak...

Maitagarriak.- Ederki, Pottolo maxail-gorri! Txolo Pottolori, eta txalo bere lagunei!... Baina orain, esaidazue: abesti zahar gozo horiek nork asmatuak diren ba al dakizue?

Nexka batek.- Gure herriko Manttoni zaharrak, andrea!

(Mutilek, barre-algara haundia)

Mutiko batek.- Tuntun alaena!... Ez, andrea, ez: Elizako organista jaunak!

(Nexken barre-algara haundiagoa)

Maitagarriak.- Ez duzue asmatu; ez nexkek eta ez mutilok. Hik bai ote dakik, Pottolo, hain jakintsu haizen horrek?

Pottolok.- (Buruari hazka, lotsatu askirik.)- Nik, ...egia esan,... horrenbeste ez dakit, andrea...

Maitagarriak.- Ez? Eseri, ba, guziok, eta nik esango dizuet ipuin bat..., ederragoa!

(Txiki guziak eser bitez lurrean.)

Ikusten al dituzue zeruan izar eder hura, eta, behean, laino gorrixta bat?... Horiexen ipuina esan nahi dizuet, ba: "Laino" eta "Izar"en ipuina, alegia.

Behin bai omen ziren, orain milaka urte, zuek bezelakoxe anai-arreatxo bi... Gau eta egun mendirik-mendi zebiltzan. Hara! Bertan agertu...

BIGARREN ARGIRUDIA (Linterna):
"Laino" eta "Izar" mendiz medi.

Nexka-mutikoek.- Oooiii!!(Esku-argiak ikusgaiari zuzenduz)

Maitagarriak.- Mutikoak "Laino" zuen izena: nexkak, "Izar".
Atariz-atari naiz baserri, naiz torre-etxe elkarrekin kantatzea zuten bizimodua.
Hamaika sagar eder, hamaika lukainka gorri, eta txerriki gozo, eta oilanda zuri,
eta gazta guri... sartzen zituzten haiek zorro haundi batean!

(Nexka-mutikoei begiak biribiltzen zaizkie.)

Bainan...

ORKESTAK, ukaldi labur bat (acorde preliminar.)

entzun, entzun, "Laino" eta "Izar" kantari.

"NIK BADUT MAITEÑO BAT" urrutian, bik abestua, behetik ORKESTAK
laguntzen diela.

BIGARRENEAN, NEXKA-MUTIKO GUZIEK abes bezate, abestiaren ariora
esku-argiak darabiltzatelarik.

ISILUNEA. Berrito guziak maitagarriarengana adi.

Behinola... jauregi eder baten ateetan zirelarik

HIRUGARREN ARGIRUDIA (Linterna): Jauregi-aurrean

Nexka-mutikoek.- Oooiii!! (Lehen bezala).

Maitagarriak.- Bertan erregina gazte eder bat gaixorik zegoela jakin zuten...
Oso gaixorik ezen, etsai zital batek begizkoa eginik baitzegoen.
Orduan -adiskide baininduten- badatozkit basora galdezka, ea erregina inola
senda al zitekeen... Nik, baietz: baina, hartarako, "Lezebeltz"eko dragoi
izugarria...

Pottolok.- (Lurretik jaikiz) - Andrea: Gure aitak "herensugea" esaten du, eta ez
"dragoia"...

Nexka-mutikoek.- Txissst!!!...

Maitagarriak.- (Barre algaraz)- Bai? Ondo zegok, Pottolo "Herensuge" esan
dezagun ba... Izan ere, oraingo umeok badakizue gauzez!

Lezebeltzeko herensugea, ba, hil behar zutela esan nien: eta haren behazuna
erreginari janarazi.

"Laino" berehala, baietz: berak hilko zuela!

LAUGARREN ARGIRUDIA (Linterna):

Zilarrezko aizkorez

Eman diot, bada, zilarrezko aizkora zorrotz bat, eta han abiatu da beldur haundirik gabe, Lezebeltzerako bidean barrena, "Izar" lagun zuela.

Ni eta beste maitagarri asko, haiek ohartu gabe, atzetik jarraika gindoazkien.

Honetan, heldu gara Lezebeltzera.

BOSGARREN ARGIRUDIA: Lezebeltz.

Nexka-mutikoek.- Oooooiii!!... (Lehenetan bezala)

Maitagarriak. - Dragoia.. (ai! "herensugea"... Barkatu, Pottolo) esnatu-berria zen. Irten zaigu bidera... Ai, ai, ene! Hango iskanbila larria, hango borroka gaitza!!! Gogoratu hutsak zorarazi behar nauela uste ... !

ERESI NAHASI ANTZEKORA jo lezake orkestak, azpitik maitagarriak liskarra edestu-bitartean.

TXIKIAK URDURI eta gero eta adiago.

Sartu zaio arin "Laino"... Jo herensugea aizkoraz, eta jas! Larru lakarrean irrista... Altxa da erdika pizti zital ura, sabel nardagarri gainean, ta...-Jainkoa bezak lagun, maite!- erpe zorrotzaz atzitu dio iztarra, eta goitik behera urratu... Baina, mutilari... bost axola!... Amorru haundiagoz han doakio berriro... Zango giharren gainean luzatu du gorpuztxoa, luzatu, luzaatu... ! Gorputz gaintetik, besoak goitu ditu, aizkorari itsatsita... Eta, halako batean.... dzast! Haizeari txistu eragiten ziola, horra amildu bat-batean aizkora, herensugeari kaskezurra hautsi, eta zilarra lurpean ezkutatu arteraino!

SEIGARREN ARGIRUDIA: "Laino" garaile.

Eta, horra non duzuen herensugea burutik lurrari josita, isats kozkorduna azken larriez astintzen!

Nexka-mutikoek.- (Poz haundiz lurretik jaikiz) - Gora "Laino"! Gora, gora, goraaa!!...

EZPATA-DANTZA mutilek, erdian, nexkak inguruan, esku-argiak gorantz, dituztela.

INGURUTXOA, herehala, guziek elkarrekin.

ORKESTAK lagunduta.

BAT-BATEAN, ORKESTAK ostots bat.

ZAZPIGARREN ARGIRUDIA: "Laino" hilda, "Izar" negarrez.

TXIKIAK GELDI.

HIL-ERESI LABURRA. (hil-eresi hori egin daiteke, "Nik badut maiteño bat" en bigarren zatia zerbait ukitu eta "tono menor" delakora bihurtuz.)

Maitagarriak.- Negar..., negar...; negar!!!... Negar egizue, nire txikiok! Hil baita "Laino...", hil baita!..., hil!!! Zauri izugarri hartatik odolez hustuta! ...

TXIKIEN ITUNA eta negarra

Maitagarriak. Zatozte, maitagarri adiskideak: zatozte, "Laino" ederraren gorputza zuekin dakartzutela...

ARGITASUN BIZI bat-batekoa.

LAU MAITAGARRI sar atzetik, bekokian izar urdin bana, "Laino" hilda, dakartela.

IZAR betor gorputzaren atzetik, atsekabez,

BESTE LAU MAITAGARRI, guzien atzetik, eskuan lore eder batzuk dituztela.

Zatozkit zu ere, Izar gaixo bihotz-erdibitua!...

Eta zuek, nire lagunak, gorputza estal ezazue lorez.

GUZIEK1KO TALDEA: etzanik "Laino", "Izar" aldamenean belauniko, inguruan nexkamutikoak.

SAGAR-DANTZA dantzatzuz, maitagarriak - esalea ez besteak -iraul bitzate loreak gorputzaren gainean.

GUZIEK GELDIRIK osatu bezate talde ikusgarria.

Laguntxoak: gure ipuina amai dezagun...

Erregina sendatu zen, guk herensugearen behazuna emanda. Baina "Laino" eta "Izar" eder haietaz ez dakizue zer gertatu zen. "Izar"ek ez zituen besoak "Laino"ren lepotik askatu nahi... Orduan, betiko elkarrekin egon ahal zitezen, zerura jaso genituen, bata laino gorritzat bihurtuz, eta bestea artizar eder.. Hortxe daude harrezkero, euskal-ilunabar ederrenak apaintzen.

Orain ikusi, nire maite txikiok... Lainoa eta artizarra itzaltzen ari dira... Gaua badator... Gure mendietan "Laino" eta "Izar"en hots zahar ezti haiek ahuldu egin dira, eta ia ahaztu... Sasian bildu dituzuen ipurtargioak bihur bitez izartxo zuen eskuetan, eta gure gaua ez da izango beltz: gau oskarbi, gau izartsu, goiz eder baten aurrelari, bai, izango da.

(Entzuleari zuzendu biezazkio hurrengo hitzok).

Euskaldunok euskaldunagotu zaitezte, eta zuen kanta zaharrekin batera iraun beza euskara zaharagoak egunen azkeneraino!...

ORKESTAK: Lehenbizi "Nik badut maiteño bat" oroitaziz. Gero "Artizarra zeruan"

ABESTU nexka-mutikoek hurrengo neurtizok, maitagarriek, ahopeka, lagun dituztela.

Artizarra zeruan
aurki da ezkutatu.
Etxera sar gaitean:
denak zain ditugu.
Nondik zatoz, enetxo,
amak esan digu:
ipurtargiak jaso
eta izartxo biurtu!
Ipuin bat, zein polita!
amatxo dakigu...

ORKESTAK jarrai bekio, bakarrik.
Agur, euskotar onok:
Euskadi maitatu!

ORKESTAK jarrai beza, oihala, geldi-geldi eraitsi bitartean.